ΚΩΔΙΚΟΣ: 01 1692
ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο ΚΕΜΠ. ΑΘ.
Αριθμός Άδειας 1753
PRESS POST X+7 PRESS POST
ΕΛΤΑ Hellenic Post
«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ.Τ. 10561
ΑΘΗΝΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:
ὅλοι οἱ τόμοι τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτῖνες»
καθώς καί τό εὑρετήριο τῶν ἐτῶν 1938-1997

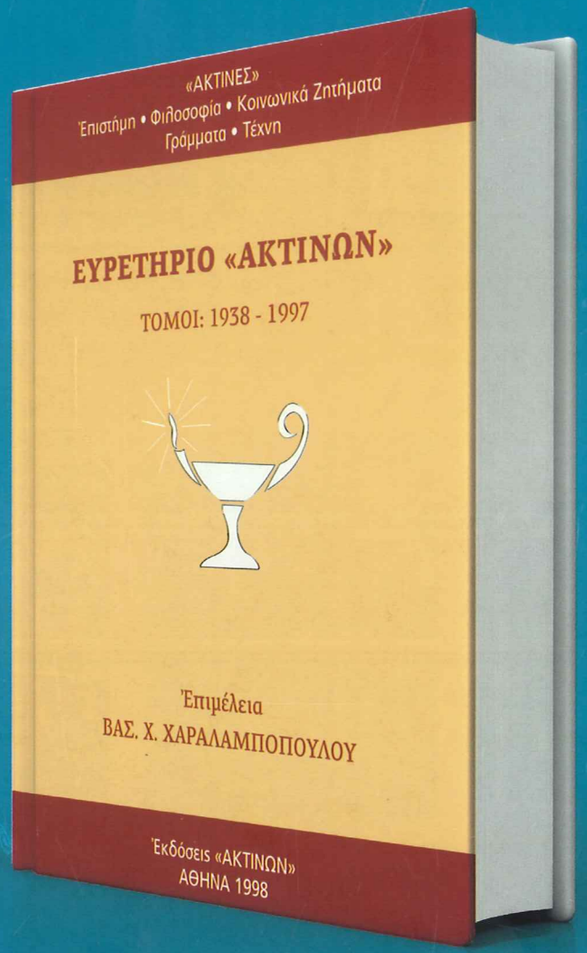

«Χριστιανική Ἕνωση Ἐπιστημόνων»
Καρύτση 14, 105 61 Ἀθῆναι, Τηλ. 210 32.35.023

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΕΤΟΣ 84ο | ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2021 | ΑΡΙΘ. 786

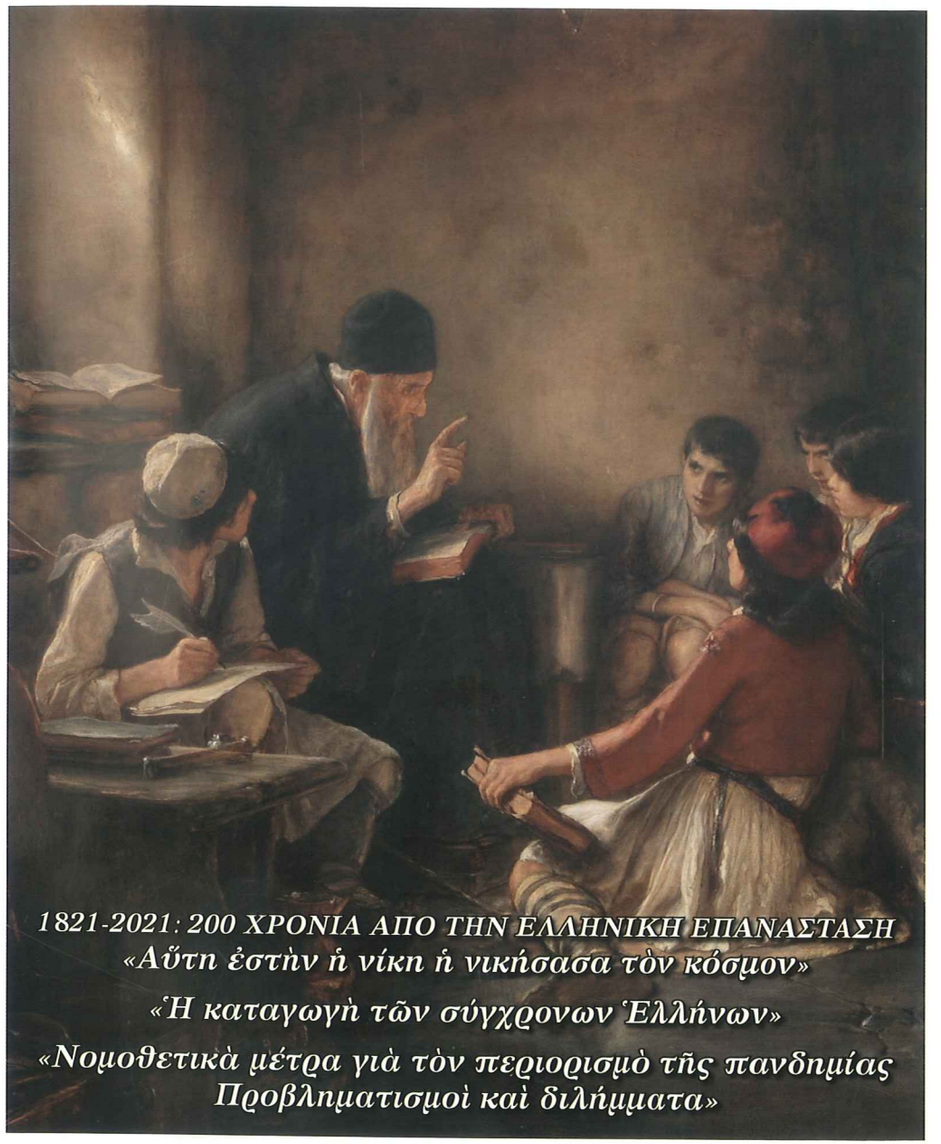

1821-2021: 200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

«Αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον»

«Ἡ καταγωγὴ τῶν σύγχρονων Ἑλλήνων»

«Νομοθετικὰ μέτρα γιὰ τὸν περιορισμὸ τῆς πανδημίας Προβληματισμοὶ καὶ διλήμματα»

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ COVID-19

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ

1. Μιὰ σύγχρονη «Ἀντιγόνη»;

Χρήση μάσκας σὲ μικρὰ παιδιά, ἀποστολὴ προσωπικῶν δεδομένων στιγματισμένων μὲ συμπτώματα στὸ Ὑπουργεῖο Ὑγείας καὶ σὲ ἁρμόδιες ὑπηρεσίες, ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ἄσκηση θρησκευτικῶν καθηκόντων Κυριακές, ἀλλὰ καὶ σὲ μεγάλες ἑορτές, ἀκόμα καὶ ἡ μὴ συμμετοχὴ συγγενῶν στὴν κηδεία ἢ στὸν γάμο καὶ ἡ μὴ ἐπίσκεψη τῶν μνημάτων εἶναι ἡ σύγχρονη νομοθετικὴ ἐπιταγὴ τοὺς τελευταίους μῆνες, μὲ στιγμὲς ἐπίτασης ἢ ἀποδυνάμωσης αὐτῶν τῶν ἐντολῶν. Ἡ ἐπίκληση τῆς δημόσιας ὑγείας ἔχει ὁδηγήσει στὸν κοινωνικὸ καὶ συναισθηματικὸ ἀποκλεισμό μας. Κανεὶς ὅμως δὲν νομιμοποιεῖται ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ ἀντισταθεῖ, γιατὶ τὸ δικαίωμα στὴν ὑγεία θεμελιώνεται ἀπὸ δύο συνταγματικὲς διατάξεις, καὶ πιὸ συγκεκριμένα, στὸ ἄρθρο 5 § 5 ἐδ. α΄ τοῦ Συντάγματος κατοχυρώνεται ὡς ἀτομικὸ δικαίωμα σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο *«Καθένας ἔχει δικαίωμα στὴν προστασία τῆς ὑγείας καὶ τῆς γενετικῆς του ταυτότητας»*, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, στὸ ἄρθρο 21 § 3 τοῦ Συντάγματος κατοχυρώνεται ὡς κοινωνικὸ δικαίωμα, καθὼς προβλέπεται ὅτι *«τὸ Κράτος μεριμνᾷ γιὰ τὴν ὑγεία τῶν πολιτῶν καὶ παίρνει εἰδικὰ μέτρα γιὰ τὴν προστασία τῆς νεότητος, τοῦ γήρατος, τῆς ἀναπηρίας καὶ γιὰ τὴν περίθαλψη τῶν ἀπόρων»*.

Ἀκόμη, σύμφωνα μὲ τὸν Ν. 3370/2005

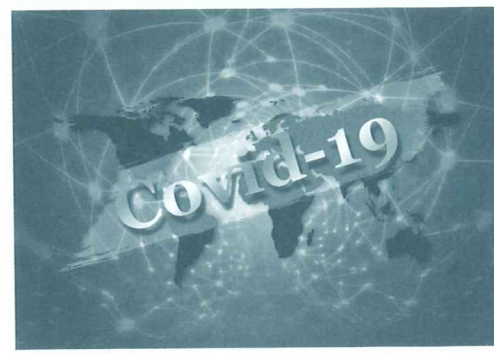

(ΦΕΚ 176/Α/11-7-2005), ὅπως αὐτὸς ἔχει τροποποιηθεῖ, ὡς δημόσια ὑγεία ὁρίζεται *«τὸ σύνολο τῶν ὀργανωμένων δραστηριοτήτων μιᾶς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας ποὺ εἶναι ἐπιστημονικὰ τεκμηριωμένες καὶ ἀποβλέπουν στὴν πρόληψη νοσημάτων, στὴν προστασία καὶ τὴν προαγωγὴ τῆς ὑγείας τοῦ πληθυσμοῦ, στὴν αὔξηση τοῦ προσδοκίμου ἐπιβίωσης καὶ στὴ βελτίωση τῆς ποιότητας ζωῆς...»*, ἐνῷ, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 3, *«Ἡ δημόσια ὑγεία περιλαμβάνει εὐρύτατες λειτουργίες καὶ δράσεις, οἱ κυριώτερες τῶν ὁποίων εἶναι: (α) Ἡ παρακολούθηση καὶ ἐκτίμηση τῆς ὑγείας τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν βιολογικῶν, περιβαλλοντικῶν καὶ κοινωνικοοικονομικῶν παραγόντων ποὺ τὴν ἐπηρεάζουν. (β) Ἡ προστασία καὶ προαγωγὴ τῆς ὑγείας καὶ ἡ πρόληψη νοσημάτων. (γ) Ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ ἀποτελεσματικὴ διαχείριση τῶν λοιμωδῶν νοσημάτων καὶ τῶν ἄλλων νοσημάτων ὑψηλοῦ κινδύνου καὶ ἐπιπολασμοῦ. (δ) Ἡ προάσπιση τῶν*

ἀναγκῶν ὑγείας τῶν εὐπαθῶν ὁμάδων τοῦ πληθυσμοῦ...».

Ὑπὸ αὐτὸ τὸ πρίσμα, ἡ μέριμνα γιὰ τὴ δημόσια ὑγεία ἀποτελεῖ συνταγματικὴ ὑποχρέωση τοῦ Κράτους, στὸ πλαίσιο τῆς ὁποίας ἡ Πολιτεία ὀφείλει, μεταξὺ ἄλλων, νὰ λαμβάνει τὰ ἀπαραίτητα μέτρα γιὰ τὴν πρόληψη τῆς διάδοσης καὶ τὴν καταπολέμηση μεταδοτικῶν ἀσθενειῶν οἱ περιπτώσεις, ὁ ἀποχαιρετισμὸς τοῦ παιδιοῦ ποὺ παντρεύεται ἢ τοῦ συγγενοῦς ποὺ πέθανε.

Ὁ Ἀμερικανὸς φιλόσοφος Ronald Dworkin ἀναφέρει πὼς ὁ πολίτης πρέπει νὰ σεβαστεῖ τὰ καθήκοντά του πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὴ συνείδησή του καί, ἂν αὐτὰ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ καθῆκόν του πρὸς τὸ Κράτος, τότε δικαιοῦται τελικὰ

Δύσκολη ἡ θέση τοῦ σύγχρονου ἀστυνομικοῦ καὶ δικαστῆ. Εἶναι πάντα ἡ συνειδητὴ ἀνυπακοὴ στὰ μέτρα μιὰ μορφὴ παραβατικότητας, ἢ μήπως μπορεῖ κάποτε νὰ ἀποτελεῖ ἐκδήλωση μιᾶς σύγκρουσης τῆς ἠθικῆς τοῦ αὐτοκαθορισμοῦ μας μὲ τὸν νομικὸ ἑτεροκαθορισμό μας;

ὁποῖες συνιστοῦν σοβαρὸ κίνδυνο γιὰ τὴ δημόσια ὑγεία (Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας 2387/2020 – ἀδημοσίευτη).

Αὐτὴ ὅμως ἡ ἄμετρη καὶ ἀπεριόριστη ἐπιβολὴ περιοριστικῶν μέτρων ὁδηγεῖ τὴν κοινωνία σὲ μιὰ πόλωση καὶ ἀντιπαράθεση. Ἀπὸ τὴ μία μεριὰ στέκονται οἱ Πολιτειακοὶ Θεσμοὶ καὶ οἱ Νόμοι. Θυρεὸς τῆς Κυβέρνησης, τοῦ Νομοθέτη, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀπαδῶν τους, ἡ Δημόσια Ὑγεία, ἡ προστασία τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὸν κορωνοϊό. Ἀπέναντί τους ὅμως ἡ ἀπείθαρχη συμπεριφορὰ τῶν ἀνυπάκουων: κρυφοὶ γάμοι, κρυφὲς ἐπισκέψεις ναῶν, κρυφὴ μετακίνηση, λαθροεργασία λιανεμπόρων μὲ σύνθημα τὴν ἀνορθολογικότητα τῶν σχετικῶν ὑγειονομικῶν πρωτοκόλλων. Πίσω ὅμως ἀπὸ τὴν ἐπίκληση τῆς ἀνορθολογικότητας αὐτῆς ἐνδέχεται κάποτε νὰ λανθάνει ἡ οἰκονομικὴ ἢ ψυχική τους ἐπιβίωση, ἡ πίστη σὲ ἀξίες ποὺ μπορεῖ νὰ βρίσκονται καὶ πάνω ἀπὸ τὴν ὑγεία τους, ὅπως ἡ ἄσκηση τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ὁ φόβος τῆς ἐγκατάλειψης τῶν συνηθειῶν καὶ ἐθίμων ποὺ τήρησαν εὐλαβικὰ σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ καὶ ἤθελαν νὰ μεταλαμπαδεύσουν καὶ σὲ αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται. Σὲ πιὸ ἀκραῖες νὰ κάνει ὅ,τι κρίνει σωστὸ καί, ἂν ἀποφασίσει νὰ παραβεῖ τὸν νόμο, τότε θὰ πρέπει νὰ περιμένει τὴν τιμωρία ἀπὸ τὸ Κράτος (*Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, σελ. 186-187). Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι, σὲ ὁρισμένες τοὐλάχιστον περιπτώσεις, θὰ μποροῦσε νὰ νιώσει κανεὶς ὅτι στὰ αὐστηρὰ μέτρα συναντᾶμε τὸν αὐταρχισμὸ καὶ ὀρθολογισμὸ τοῦ Κρέοντα, ἐνῷ στὸ πρόσωπο τῶν ἀπείθαρχων τὴν ἀλύγιστη καὶ πιστὴ στὰ αἰσθήματα καὶ τὶς ἀξίες της Ἀντιγόνη. Ἡ γνωστὴ τραγῳδία καθίσταται ἐπίκαιρη ὅσο ποτὲ ἄλλοτε.

Δύσκολη ἡ θέση τοῦ σύγχρονου ἀστυνομικοῦ καὶ δικαστῆ. Εἶναι πάντα ἡ συνειδητὴ ἀνυπακοὴ στὰ μέτρα μιὰ μορφὴ παραβατικότητας, ἢ μήπως μπορεῖ κάποτε νὰ ἀποτελεῖ ἐκδήλωση μιᾶς σύγκρουσης τῆς ἠθικῆς τοῦ αὐτοκαθορισμοῦ μας μὲ τὸν νομικὸ ἑτεροκαθορισμό μας; Ἡ συμπεριφορὰ τῆς ἐνσυνείδητης Ἀντιγόνης ἀξίζει τὴν ἴδια ἀπαξία καὶ τιμωρία μὲ τὴν παραβατικότητα ἑνὸς ἐγκληματία; Σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις ὁ ἐνσυνείδητος παραβάτης μπορεῖ νὰ ἐκφράζει τὸ πασιφανές, αὐτὸ ποὺ ὅλοι θέλουν νὰ πράξουν, ἀλλὰ δὲν τολμοῦν, ὄχι πάντα

λόγῳ φόβου, ἀλλὰ γιατὶ γνωρίζουν ὅτι ἡ τήρηση τῶν νόμων ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαῖο λίθο πάνω στὸν ὁποῖο στηρίζεται ἡ σταθερότητα τῆς κοινωνίας ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι θεμελιώνουν τὴν κοινωνική τους ζωή.

Ἂς ἐξετάσουμε τὴν περίπτωση τοῦ παραβάτη πιστοῦ ὁ ὁποῖος κινδυνεύει νὰ τιμωρηθεῖ καὶ νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς μὴ νομοταγής, προκειμένου νὰ προσευχηθεῖ καὶ νὰ κοινωνήσει. Ἡ τῆς μάννας ποὺ θέλει νὰ πάει στὸ μνῆμα τοῦ νεκροῦ γιοῦ της, ἀλλὰ δὲν προβλέπεται ἡ δυνατότητα μιᾶς τέτοιας μετακίνησης σὲ περίοδο ἐγκλεισμοῦ. Θὰ πρέπει αὐτὲς οἱ περιπτώσεις νὰ ἀντιμετωπιστοῦν μὲ ὅμοιο τρόπο ὅπως αὐτὴ τοῦ ἐφήβου ποὺ κάνει πάρτυ μὲ 30 φίλους του ἢ τοῦ ἐμπόρου ποὺ ἐκμεταλλεύεται τὸ κλείσιμο τῶν μαγαζιῶν καὶ πουλάει παράνομα καὶ σὲ ὑπέρογκες τιμὲς λόγῳ μονοπωλίου τὰ ἐμπορεύματά του; Ἀπὸ ἄποψη ποινικοῦ δικαίου εἶναι δικαιολογημένη μιὰ διαφοροποίηση. Τὰ κίνητρα καὶ ὁ λόγος ἐπιδίωξης προσβολῆς τοῦ ἐννόμου ἀγαθοῦ πρέπει νὰ ἐξετάζονται πρὶν τὴν ἐπιβολὴ τῆς κύρωσης.

Στὶς ΗΠΑ μπορεῖ ὁ Εἰσαγγελέας νὰ ἀπαλλάξει κατηγοριῶν παραβάτη ὁ ὁποῖος εἶναι νέος καὶ ἄπειρος, χωρὶς οἰκογενειακὴ ὑποστήριξη, καὶ ἔχουμε παρακολουθήσει ἀπὸ ΜΜΕ νὰ ἐφαρμόζεται σὲ νεαρὲς διασημότητες τοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ ἀθλητικοῦ χώρου ἡ δυνατότητα αὐτή. Προβλέπεται ἐπίσης ἡ ἀθώωση, ὅταν ὁ κανόνας δικαίου ποὺ παραβιάστηκε εἶναι γενικὰ ἀνεφάρμοστος ἢ μὴ δημοφιλής, ἀλλὰ καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις. Ἂν καὶ δὲν ὑφίσταται ρητὰ ἡ ἴδια δυνατότητα στὸ δικό μας δίκαιο, ὁ Εἰσαγγελέας δὲν ἀσχολεῖται πλέον μὲ ποινικὰ ἀδικήματα τὰ ὁποῖα ἔχουν ὑποπέσει σὲ ἀχρηστία καὶ μὴ ἐφαρμογή, ὅπως τὴν ἐπαιτεία (προβλεπόταν στὸ ἄρθρο 407 ΠΚ), τὸν ἑταιρισμὸ ἀνδρῶν (προβλεπόταν στὸ ἄρθρο 347 ΠΚ) καὶ τὴν προσβολὴ τῶν ἱερῶν καὶ θείων (ἄρθρο 198 ΠΚ). Ἔτσι, ὁ νομοθέτης, διαπιστώνοντας τὸν ἄκρως ἀπαρχαιωμένο χαρακτῆρα τῶν ἀνωτέρω διατάξεων καὶ τὴν ἐπιγενόμενη ἀχρηστία τους, προέβη στὴν κατάργησή τους. Εἰδικώτερα, τὸ ἀδίκημα τῆς ἐπαιτείας καταργήθηκε μὲ τὸ ἄρθρο 23 τοῦ Ν. 4571/2018, καὶ ὁ ἑταιρισμὸς ἀνδρῶν (ἄλλως ἡ παρὰ φύση ἀσέλγεια μεταξὺ ἀρρένων) καταργήθηκε μὲ τὸ ἄρθρο 68 τοῦ Ν. 4356/2015. Ἡ δὲ προσβολὴ ἱερῶν καὶ θείων, ἂν καὶ μὴ καταργηθεῖσα, ἔχει περιπέσει σὲ ἀχρηστία.

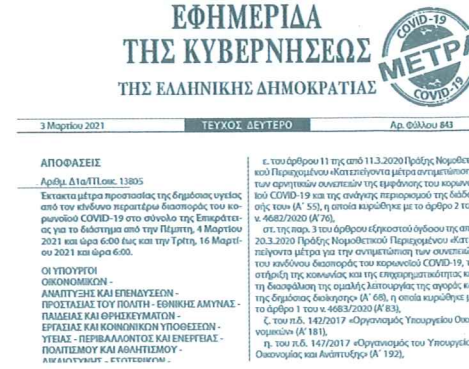
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
COVID-19 ΜΕΤΡΑ COVID-19
3 Μαρτίου 2021 ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ Αρ. Φύλλου 843
ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ
Αριθμ. Δ1α/ΓΠ οικ. 13805
Έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο περαιτέρω διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 στο σύνολο της Επικράτειας για το διάστημα από την Πέμπτη, 4 Μαρτίου 2021 και ώρα 6:00 έως και την Τρίτη, 16 Μαρτίου 2021 και ώρα 6:00.
ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ - ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ - ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ - ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ - ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ - ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ - ΥΓΕΙΑΣ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ -
ε. του άρθρου 11 της από 11.3.2020 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Κατεπείγοντα μέτρα αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών της εμφάνισης του κορωνοϊού COVID-19 και της ανάγκης περιορισμού της διάδοσής του» (Α' 55), η οποία κυρώθηκε με το άρθρο 2 του ν. 4682/2020 (Α' 76),
στ. της παρ. 3 του άρθρου εξηκοστού όγδοου της από 20.3.2020 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Κατεπείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεπειών του κινδύνου διασποράς του κορωνοϊού COVID-19, τη στήριξη της κοινωνίας και της επιχειρηματικότητας και τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και της δημόσιας διοίκησης» (Α' 68), η οποία κυρώθηκε με το άρθρο 1 του ν. 4683/2020 (Α' 83),
ζ. του π.δ. 142/2017 «Οργανισμός Υπουργείου Οικονομικών» (Α' 181),
η. του π.δ. 147/2017 «Οργανισμός του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης» (Α' 192),

Εἶναι πολὺ δύσκολη ἡ θέση τοῦ δικαστῆ, ἀλλὰ καὶ τῆς Πολιτείας, ἀπέναντι σὲ νομοταγεῖς καὶ κάποτε ἐπιφανεῖς πολῖτες, ποὺ προτιμοῦν τὴν κοινωνική τους τιμωρία καὶ ἀπομόνωση ἀπὸ ἕνα βίο στὸν ὁποῖο νιώθουν ὅτι περιστέλλεται ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἐλευθερία. Ὡς παράδειγμα θὰ μπορούσαμε νὰ θυμηθοῦμε τὴν πρόσφατη παραίτηση τοῦ Ἀναπληρωτῆ Καθηγητῆ Ποινικοῦ Δικαίου στὴ Νομικὴ Σχολὴ τῆς Κομοτηνῆς Κωνσταντίνου Βαθιώτη, ὁ ὁποῖος παραιτήθηκε καταγγέλλοντας λογοκρισία καὶ ἀπαγόρευση ἐπιστημονικῆς κριτικῆς τῶν νομοθετικῶν μέτρων κατὰ τοῦ κορωνοϊοῦ. Πόσο θὰ ἀντέξει ἡ Πολιτεία τὴν ἀποξένωση ἀπὸ πολύτιμο δυναμικό της, προκειμένου νὰ ἐπιβάλει πειθαρχία ὡς πρὸς τὴν τήρηση ὑγειονομικῶν πρωτοκόλλων γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἑνὸς ἰοῦ γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν ὑπάρχει ἐμπειρία καὶ

προηγούμενο; Μήπως ἡ Πολιτεία διατρέχει τὸν κίνδυνο νὰ πάθει ὅ,τι καὶ ὁ Κρέοντας καί, ὅσο πιὸ πιθανὴ θεωρεῖ τὴ σύναξη τῶν μαζῶν μὲ τὸν ἀπείθαρχο πολίτη, τόσο πιὸ αὐστηρὲς καὶ ἀπόλυτες νὰ γίνονται οἱ θέσεις της; Ἔτσι, ὅμως, ἡ Πολιτεία θὰ δοκίμαζε σὲ ἐπικίνδυνο βαθμὸ τὴν ἀντοχὴ τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐκτελεστικῶν δομῶν της.

Ἐξάλλου, ἡ Πολιτεία δὲν πρέπει νὰ ἀγνοεῖ ὅτι ἡ ἴδια ἔδωσε τὸ δικαίωμα ἀλλὰ καὶ ὑποχρέωσε τὸν κάθε πολίτη νὰ ἀντισταθεῖ στὴν ἐφαρμογὴ νόμων. Ἡ ἴδια, μετὰ τὴν ἐμπειρία τῆς δικτατορίας, ἔθεσε τὸν πολίτη θεματοφύλακα τοῦ Συντάγματος καὶ ἐγγυητὴ τῆς ἐλευθερίας της. Κατὰ συνέπεια, ἡ Πολιτεία αὐτή, ποὺ κυνηγᾷ τὸν ἀνυπάκουο πολίτη, εἶναι αὐτὴ ποὺ τὸν ἀναζητᾷ καὶ ἐλπίζει σὲ αὐτόν. Ὁ ὑπάκουος καὶ φοβικὸς πολίτης δὲν μπορεῖ νὰ τὴ σώσει ἀπὸ προσβλητικὲς ἀπέναντι στὸ Πολίτευμα πράξεις, γιατὶ φοβᾶται νὰ κρίνει καὶ νὰ ἀντισταθεῖ σὲ κάτι ἀκόμα καὶ κατάφωρα παράνομο καὶ ἀντισυνταγματικό, γιὰ νὰ μὴ στιγματιστεῖ ὡς παραβατικός. Ἐπειδὴ θὰ προτιμοῦσα νὰ ἀνήκω στὰ ἀγαπημένα «ἀνυπάκουα» παιδιὰ τῆς Πολιτείας μας, ὅταν πρόκειται γιὰ ἀντισυνταγματικοὺς κανόνες, ἂς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ἐξετάσω τὶς πιθανὲς συγκρούσεις τῶν ὑγειονομικῶν πρωτοκόλλων μὲ τὴν προστασία ἀτομικῶν καὶ συνταγματικῶν δικαιωμάτων.

2. Δικαίωμα στὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία

Σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 13 τοῦ Συντάγματος, κατοχυρώνεται τὸ ἀπαραβίαστο τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, στὸ ὁποῖο προβλέπεται ρητῶς ὅτι *«Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης εἶναι ἀπαραβίαστη. Ἡ ἀπόλαυση τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις καθενός. Κάθε γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλεύθερη καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ λατρεία της τελοῦνται ἀνεμπόδιστα ὑπὸ τὴν προστασία τῶν νόμων»*. Συνεπῶς. ἡ Πολιτεία ὑποχρεοῦται νὰ προστατεύει καὶ νὰ διευκολύνει τὴ θρησκευτικὴ λατρεία, καθὼς ἐπίσης καὶ νὰ σέβεται τὴν ἄσκηση τῶν λατρευτικῶν καθηκόντων τῶν πιστῶν ὁποιασδήποτε γνωστῆς θρησκείας.

Στὸν ἀντίποδα αὐτῆς τῆς συνταγματικῆς πρόβλεψης ἔχουν ἐκδοθεῖ διαδοχικὰ Κοινὲς ὑπουργικὲς Ἀποφάσεις, μὲ πρώτη τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 2867/Υ1/16.3.2020 (ΦΕΚ 872/Β/16-3-2020) κοινὴ ἀπόφαση τῶν ὑπουργῶν Παιδεία καὶ Θρησκευμάτων καὶ Ὑγείας, δυνάμει τῆς ὁποίας ἐπιβλήθηκε τὸ μέτρο τῆς *προσωρινῆς ἀπαγόρευσης τῆς τέλεσης κάθε εἴδους λειτουργιῶν καὶ ἱεροπραξιῶν στοὺς θρησκευτικοὺς χώρους λατρείας*.

Ἡ νομολογία στὴν ὑπὸ κρίση σύγκρουση προέκρινε τὸ δημόσιο συμφέρον, ὑποστηρίζοντας ὅτι τὰ περιλαμβανόμενα στὴν κοινὴ ὑπουργικὴ ἀπόφαση περιοριστικὰ μέτρα τῆς δημόσια τελούμενης λατρείας μὲ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν ἐλήφθησαν, μὲ τὶς προβλεπόμενες ἐξαιρέσεις, γιὰ ἐξαιρετικοὺς λόγους προστασίας τῆς δημόσιας ὑγείας ἀπὸ τὸν κίνδυνο ἐξαπλώσεως τοῦ κορωνοϊοῦ Covid-19, καὶ συνεπῶς ἡ χορήγηση τῆς αἰτούμενης ἀναστολῆς ἐκτέλεσης τῆς ἐν λόγῳ ὑπουργικῆς ἀπόφασης κρίθηκε ὅτι κωλύεται λόγῳ συνδρομῆς ἐπιτακτικῶν λόγων δημοσίου συμφέροντος, κατὰ τὰ ὁριζόμενα στὸ ἄρθρο 52 § 6 τοῦ ΠΔ 18/1989 (Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας Ἐπιτροπὴ Ἀναστολῶν 49/2020 ΤΝΠ Νόμος· Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας Ἐπιτροπὴ Ἀναστολῶν 60/2020 ΤΝΠ Νόμος).

Ὁ ἐν λόγῳ περιορισμὸς τῆς ἄσκησης τῆς θρησκευτικῆς λατρείας θεωροῦμε ὅτι δὲν ἦταν ὁ πλέον κατάλληλος ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖος γιὰ τὴν προστασία τῆς δημόσιας ὑγείας. Ἡ ἀπαγόρευση τῆς τέλεσης κάθε εἴδους λειτουργιῶν στοὺς θρησκευ-

τικοὺς χώρους λατρείας μὲ τὶς προβλεπόμενες ἐξαιρέσεις (ὅπως ἡ πρόβλεψη γιὰ ἀτομικὴ προσευχὴ μὲ βραχεῖα παραμονὴ στὸν χῶρο λατρείας) εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴ δημιουργία περαιτέρω συνωστισμοῦ ἀπὸ πιστοὺς ποὺ ἀνέμεναν ἔξω ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς ναούς, κάτι τὸ ὁποῖο θὰ μποροῦσε νὰ εἶχε ἀποφευχθεῖ, ἐὰν οἱ λειτουργίες καὶ ἱεροπραξίες τελοῦνταν περισσότερες φορὲς ἐντὸς τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση τῆς τήρησης τῶν ἤδη προβλεπόμενων μέτρων τῆς χρήσης μάσκας καὶ τῆς τήρησης τῆς ἀπαιτούμενης ἀπόστασης μεταξὺ τῶν πιστῶν.

3. Δικαίωμα στὴν ἐπαγγελματικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐλευθερία

Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐλευθερία ὡς ἀτομικὸ δικαίωμα, ἤτοι ἡ ἐλευθερία τοῦ κάθε ἀτόμου νὰ ἐπιλέξει καὶ νὰ ἀσκήσει τὸ ἐπάγγελμα ποὺ ἐπιθυμεῖ (ἐλευθερία ἐπιλογῆς τοῦ εἴδους, τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου ἄσκησης τοῦ ἐπαγγέλματος) θεμελιώνεται στὴ διάταξη τοῦ ἄρθρου 5 § 1 τοῦ Συντάγματος, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο *«Καθένας ἔχει δικαίωμα νὰ ἀναπτύσσει ἐλεύθερα τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ συμμετέχει στὴν κοινωνική, οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ τῆς Χώρας, ἐφόσον δὲν προσβάλλει τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν παραβιάζει τὸ Σύνταγμα ἢ τὰ χρηστὰ ἤθη»*. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας ὡς κοινωνικὸ δικαίωμα προστατεύεται ἀπὸ τὴ διάταξη τοῦ ἄρθρου 22 § 1 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖο προβλέπει ὅτι ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ δικαίωμα καὶ προστατεύεται ἀπὸ τὸ Κράτος, ποὺ μεριμνᾷ γιὰ τὴ δημιουργία συνθηκῶν ἀπασχόλησης ὅλων τῶν πολιτῶν.

Ὡστόσο, μὲ τὴ μὲ ἀριθμὸ Δ1α/ΓΠ.οικ.18149/13.03.2020 κοινὴ ἀπόφαση τῶν ἁρμοδίων ὑπουργῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν Δ1α/ΓΠ.οικ. 19024/17.03.2020 κοινὴ ὑπουργικὴ ἀπόφαση (ὅπως αὐτὲς τροποποιήθηκαν καὶ παρατάθηκαν) ἐπιβλήθηκε *ἡ προσωρινὴ ἀναστολὴ λειτουργίας μεταξὺ ἄλλων καὶ τῶν καταστημάτων λιανικοῦ ἐμπορίου καὶ ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ἑστίασης*, ἡ ὁποία συνεχίζεται ἕως καὶ σήμερα κατόπιν συνεχῶν τροποποιήσεων καὶ μεταβολῶν. Σύμφωνα δὲ μὲ τὴν ἀπὸ 01-05-2020 Πράξη Νομοθετικοῦ Περιεχομένου (Π.Ν.Π., ΦΕΚ Α΄ 90), ἡ ὁποία κυρώθηκε μὲ τὸ ἄρθρο 2 τοῦ Ν. 4690/2020, προβλέπεται ὅτι στὶς ἐπιχειρήσεις ποὺ παραβιάζουν τὰ τιθέμενα μέτρα ἐπιβάλλεται διοικητικὸ πρόστιμο ἀπὸ χίλια (1000) ἕως ἑκατὸ χιλιάδες (100.000) εὐρὼ καὶ ἀναστολὴ λειτουργίας γιὰ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ δεκαπέντε (15) ἕως ἐνενῆντα (90) ἡμέρες.

Ἡ νομολογία στὴν ὑπὸ κρίση σύγκρουση φάνηκε ἰδιατέρως προσεκτική, κρατώντας ἀπόσταση ἀπὸ τὴ δίχως ἄλλο ἐπικράτηση τοῦ δημοσίου συμφέροντος ἔναντι τοῦ προσβαλλομένου ἀτομικοῦ δικαιώματος. Πιὸ συγκεκριμένα, κρίθηκε ὅτι ἡ ἐπιβολὴ προστίμου καθὼς καὶ ἡ ἀναστολὴ λειτουργίας καταστήματος ὑγειονομικοῦ ἐνδιαφέροντος θὰ προκαλέσει ἀνεπανόρθωτη οἰκονομικὴ βλάβη στὸν θιγόμενο, θέτοντας σὲ κίνδυνο τὴν ὑπόστασή του, μιὰ βλάβη ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ γιὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος τὸ ὁποῖο συνίσταται στὴν προστασία τῆς δημόσιας ὑγείας, καὶ συνεπῶς ἀποφασίστηκε ἡ ἀναστολὴ ἐκτέλεσης τῶν ἀνωτέρω μέτρων. Πιὸ συγκεκριμένα, τὸ δικαστήριο ἀπάλλαξε γιὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ καταστήματος ὑγειονομικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τὴν πληρωμὴ τοῦ ἐπιβαλλόμενου προστίμου συνολικοῦ ποσοῦ τριῶν χιλιάδων εὐρώ (3000 €), καθὼς ἐπίσης ἀποφάσισε τὴν ἀναστολὴ ἐκτέλεσης τῆς πράξης ποὺ ἐπέβαλε τὴν ἀναστολὴ λειτουργίας τοῦ καταστήματός του, ὑπὸ τὸν ὅρο τήρησης τῶν μέτρων περιορισμοῦ τῆς διασπορᾶς

τοῦ κορωνοϊοῦ (Διοικητικὸ Πρωτοδικεῖο Λιβαδειᾶς 52/2020 ΤΝΠ Νόμος).

Ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες λήψης τοῦ συγκεκριμένου νομοθετικοῦ μέτρου διαφάνηκαν τὰ πρῶτα σημάδια κάμψης τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ποὺ δύσκολα θὰ ξεπεραστεῖ ἀκόμα καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς πανδημίας, καὶ αὐτό, διότι ἡ διαρκὴς παράταση τῆς ἀναστολῆς λειτουργίας τῶν καταστημάτων λιανικοῦ ἐμπορίου καὶ ἐπιχειρήσεων ἑστίασης ἔχει ἐξαλείψει τὸν προσωρινὸ χαρακτῆρα τοῦ μέτρου, ὁδηγώντας σὲ οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο χιλιάδες ἐπαγγελματίες. Πρὸς τοῦτο, οἱ ἁρμόδιοι φορεῖς θὰ πρέπει νὰ ἐπανεξετάσουν τὸ συγκεκριμένο μέτρο, καὶ νὰ σταθμισθοῦν ἐξ ἀρχῆς τὰ συγκρουόμενα δικαιώματα, μὲ τὴ θέσπιση προσφορώτερων μέτρων. Ὅπως ἔχουμε διαπιστώσει ἤδη, τὰ καταστήματα λιανικοῦ ἐμπορίου μποροῦν νὰ λειτουργήσουν μὲ τὴ μέθοδο τῶν προκαθορισμένων ραντεβού (click away), ἡ ὁποία ἐφαρμόσθηκε, ἀλλὰ γιὰ περιορισμένο χρονικὸ διάστημα, ἐνῷ οἱ ἐπιχειρήσεις ἑστίασης μποροῦν νὰ λειτουργήσουν μὲ τὴν προετοιμασία καὶ διανομὴ προϊόντων ἐκτὸς τῆς ἐπιχείρησης (delivery) καὶ τὴν ταὐτόχρονη ὑποδοχὴ περιορισμένου ἀριθμοῦ πελατῶν ἀνάλογα μὲ τὰ τετραγωνικὰ τῆς ἐπιχείρησης.

4. Δικαίωμα στὴν ἐλεύθερη κίνηση καὶ ἐγκατάσταση στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια

Κατὰ τὸ ἄρθρο 5 § 4 τοῦ Συντάγματος, *«Ἀπαγορεύονται ἀτομικὰ διοικητικὰ μέτρα ποὺ περιορίζουν σὲ ὁποιονδήποτε Ἕλληνα πολίτη τὴν ἐλεύθερη κίνηση ἢ ἐγκατάσταση στὴ Χώρα, καθὼς καὶ τὴν ἐλεύθερη ἔξοδο καὶ εἴσοδο σ' αὐτήν»*. Ὅπως γίνεται ἀντιληπτό, ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω διάταξη προστατεύεται μία ἀπὸ τὶς κυρίαρχες μορφὲς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου, αὐτὴ τὴ ἐλεύθερης μετακίνησης καὶ ἐγκατάστασης σὲ ὅλη τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια.

Ἡ ἀνωτέρω συνταγματικὴ ἐλευθερία περιορίστηκε σημαντικὰ δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθμὸν Δ1 α/Γ.Π οἰκ 20036/22.3.2020 (ὅπως αὐτὴ παρατάθηκε), ποὺ ἐκδόθηκε σὲ συνέχεια τῆς ἀπὸ 20-03-2020 Πράξης Νομοθετικοῦ Περιεχομένου, μὲ τὴν ὁποία ἐπιβλήθηκε τὸ μέτρο τοῦ προσωρινοῦ περιορισμοῦ τῆς κυκλοφορίας τῶν πολιτῶν, ἐξαιρουμένων τῶν μετακινήσεων τῶν πολιτῶν γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση ζωτικῶν, προσωπικῶν ἢ ἐπαγγελματικῶν, ἀναγκῶν τους ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἱκανοποιηθοῦν μὲ ἄλλον τρόπο.

Ὁμοίως καὶ στὴν ὑπὸ κρίση περίπτωση, ἡ Ἑλληνικὴ Δικαιοσύνη στάθηκε κριτικὰ ἀπέναντι στὸν περιορισμὸ τῆς ἐλεύθερης μετακίνησης τῶν πολιτῶν τῆς χώρας γιὰ λόγους προστασίας τῆς δημόσιας ὑγείας. Πιὸ συγκεκριμένα, στὸ ἐπίκεντρο τοῦ συλλογισμοῦ τέθηκε ἡ ἀνάγκη στάθμισης τῆς ἐνδεχόμενης οἰκονομικῆς ἐπιβάρυνσης, τοῦ ἀνεπανόρθωτου κλονισμοῦ τῆς ἐπιχείρησης τῶν θιγομένων ἢ τῆς στέρησης τῶν μέσων βιοπορισμοῦ τους ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση τῶν προσβαλλόμενων κανονιστικῶν πράξεων ποὺ ἐπιβάλλουν προσωρινὲς κυκλοφοριακὲς ρυθμίσεις ἔναντι τῆς προστασίας τῆς δημόσιας ὑγείας (Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας Ἐπιτροπὴ Ἀναστολῶν 172/2020 ΤΝΠ Νόμος). Σὲ ἄλλη δὲ περίπτωση, κρίθηκε ὅτι ὁ περιορισμὸς τῆς κυκλοφορίας τῶν ὀχημάτων σὲ ὁρισμένη περιοχὴ καὶ ἡ μετατροπὴ τμημάτων ὁρισμένων ὁδῶν σὲ χώρους προοριζόμενου ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση πεζῶν καὶ μετακινούμενων μὲ ἥπια μέσα μετακίνησης δὲν ἐξυπηρετεῖ τοὺς ἐπιτακτικοὺς σκοποὺς τῆς προστασίας τῆς δημόσιας ὑγείας γιὰ τοὺς ὁποίους παρασχέθηκε ἡ νομοθετικὴ ἐξουσιοδότηση, ἀλλὰ πρόκειται γιὰ ἀμιγῶς κυκλοφοριακὲς ρυθμίσεις τοῦ ΚΟΚ (Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας Ἐπιτροπὴ Ἀναστολῶν 1992/2020 ΤΝΠ Νόμος).

Ὅπως σὲ κάθε σύγκρουση, ἔτσι καὶ στὴν ὑπὸ κρίση σύγκρουση τοῦ δημοσίου συμφέροντος μὲ θεμελιώδη συνταγματικὰ δικαιώματα ἔχουν διαμορφωθεῖ δύο ἀντίθετες πλευρές. Ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ βρίσκονται ὅσοι τάσσονται ὑπὲρ τῆς ἀναντίρρητης κατίσχυσης τοῦ δημοσίου συμφέροντος ἔναντι ὁποιουδήποτε ἄλλου δικαιώματος, ἐνῷ ἀπὸ τὴν ἄλλη βρίσκονται ὅσοι στέκονται κριτικὰ ἔναντι αὐτῆς.

5. Ἡ λύση στὸ πρόβλημα

Ὅπως σὲ κάθε σύγκρουση, ἔτσι καὶ στὴν ὑπὸ κρίση σύγκρουση τοῦ δημοσίου συμφέροντος μὲ θεμελιώδη συνταγματικὰ δικαιώματα ἔχουν διαμορφωθεῖ δύο ἀντίθετες πλευρές. Ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ βρίσκονται ὅσοι τάσσονται ὑπὲρ τῆς ἀναντίρρητης κατίσχυσης τοῦ δημοσίου συμφέροντος ἔναντι ὁποιουδήποτε ἄλλου δικαιώματος, ἐνῷ ἀπὸ τὴν ἄλλη βρίσκονται ὅσοι στέκονται κριτικὰ ἔναντι αὐτῆς.

Ἀναμφίβολα, ἡ ἀόριστη ἐπίκληση τῆς προστασίας τοῦ δημοσίου συμφέροντος, ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ ἀόριστη νομικὴ ἔννοια (Παυλόπουλος, *Τὸ Δημόσιο Δίκαιο στὸν ἀστερισμὸ τῆς οἰκονομικῆς κρίσης*,, 2014, σελ. 281· Λασκαρίδης, *Ἡ Θεωρία τῶν Συμφερόντων ὡς Μέθοδος Ἑρμηνείας τοῦ Ἐνοχικοῦ Δικαίου*, 2020, σελ. 228-229), δὲν μπορεῖ νὰ γίνει δεκτὴ γιὰ τὴν ἐπίλυση τῆς περιγραφόμενης σύγκρουσης. Ἀντίθετα, ἡ λύση στὸ πρόβλημα θὰ μποροῦσε νὰ δοθεῖ μόνο μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλογικότητας καὶ τῆς ἱεράρχησης τῶν συγκρουόμενων συμφερόντων (δημοσίων καὶ ἀτομικῶν), ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ ἔχει ὡς γνώμονα τὴν ὀρθότητα ἢ μὴ τῆς πρόταξης τῆς προστασίας τῆς δημόσιας ὑγείας ὡς συλλογικοῦ ἀγαθοῦ ἔναντι τῶν λοιπῶν θιγόμενων συμφερόντων. Ἡ στάθμιση αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ γίνει ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν νομοθέτη, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν δικαστή, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ ὁριοθετήσει τὴν ἐπέμβαση στὴν ἰδιωτικὴ σφαῖρα τῶν πολιτῶν μὲ τὴν ἐφαρμογὴ γενικῶν συνταγματικῶν ρητρῶν, μὲ βασικώτερη τὴν ἀρχὴ τῆς ἀναλογικότητας, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὁποίας ἐπιτάσσεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα κατὰ τὸ ἄρθρο 25 § 1 ἐδ. δ΄, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο «*... Οἱ κάθε εἴδους περιορισμοὶ ποὺ μποροῦν κατὰ τὸ Σύνταγμα νὰ ἐπιβληθοῦν στὰ δικαιώματα αὐτὰ πρέπει νὰ προβλέπονται εἴτε ἀπευθείας ἀπὸ τὸ Σύνταγμα εἴτε ἀπὸ τὸν νόμο, ἐφόσον ὑπάρχει ἐπιφύλαξη ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ νὰ σέβονται τὴν ἀρχὴ τῆς ἀναλογικότητας*», συνυπολογίζοντας τὴ θέση τῆς ἐπιστήμης ἀναφορικὰ μὲ τὴ καταλληλότητα καὶ ἀναγκαιότητα τῶν τιθέμενων περιορισμῶν.

6. Ὁ ρόλος τῆς πολιτικῆς

Ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους Γάλλους ἀστικολόγους τοῦ 20ου αἰῶνα, ὁ Jean Carbonnier, χαρακτηρίζει τὴν Πολιτικὴ σὰν τὸν «καπετάνιο» ποὺ ὁδηγεῖ τὸ πλοῖο τοῦ δικαίου «*ποὺ κατασκευάστηκε ἀπὸ τὸν νομοθέτη καὶ τὸν ἑκάστοτε νομικὸ πολιτισμό*». Τὰ μεταλλικὰ τοιχώματα δύσκαμπτα, τὸ τιμόνι καὶ τὰ πηδάλια ὅμως πρέπει νὰ παραμένουν εὔκαμπτα. «*Ὁ καλὸς ὁ καπετάνιος στὴ φουρτούνα φαίνεται*», καὶ ὁ καλὸς πολιτικὸς στὶς ἑκάστοτε κοινωνικὲς προκλήσεις. Οἱ σημερινοί μας ἄρχοντες καὶ πολιτικοὶ διάγουν σίγουρα τὴ μεγαλύτερη μέχρι σήμερα πρόκληση τοῦ 21ου αἰῶνα. Μιὰ χωρὶς προηγούμενο καὶ μὲ χαρακτηριστικὰ βιολογικοῦ πολέμου

Ἡ λύση στὸ πρόβλημα θὰ μποροῦσε νὰ δοθεῖ μόνο μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλογικότητας καὶ τῆς ἱεράρχησης τῶν συγκρουόμενων συμφερόντων (δημοσίων καὶ ἀτομικῶν), ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ ἔχει ὡς γνώμονα τὴν ὀρθότητα ἢ μὴ τῆς πρόταξης τῆς προστασίας τῆς δημόσιας ὑγείας ὡς συλλογικοῦ ἀγαθοῦ ἔναντι τῶν λοιπῶν θιγόμενων συμφερόντων.

πανδημία. Μὲ βάση ὅσα προαναφέρθηκαν, καλούμαστε ὅλοι μας ὡς πολῖτες μὲ ἐφαλτήριο τὸ ἄρθρο 120 τοῦ Συντάγματος νὰ ἀσκήσουμε πολιτικὴ ὡς ἐνεργοὶ πολῖτες.

Ὁ Εὐάγγελος Παπανοῦτσος ὀρθὰ ἀναφέρει ὅτι ἡ *«πολιτικὴ εἶναι ἡ τέχνη τοῦ ἄρχειν καὶ τοῦ ἄρχεσθαι καὶ γενικὰ ἡ τέχνη πῶς νὰ μετέχει κανεὶς ἀποτελεσματικὰ στὰ κοινά, στὸν δημόσιο βίο τῆς χώρας, εἴτε σὰν ἄρχοντας εἴτε σὰν ἀρχόμενος»* (*Πρακτικὴ Φιλοσοφία*, 1988, Πολιτική, σελ. 147-148). Δημόσιος βίος εἶναι αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἡ θέση ἀπέναντι στὴν πανδημία, καί *«τὰ κοινά»* τὸ κοινὸ αὐτὸ πρόβλημα ποὺ καλούμαστε νὰ ἀντιμετωπίσουμε. Διοικητὲς καὶ διοικούμενοι ἀσκοῦμε ὀρθὰ πολιτική, ὄχι ὅταν ἐντείνουμε τὴ σύγκρουση πειθαρχίας καὶ συνείδησης, ἀλλὰ ὅταν καταφέρνουμε τὴν ἁρμονική τους συνύπαρξη, αὐτὸ ποὺ οἱ συνταγματολόγοι ὀνομάζουν *«πρακτικὴ ἐναρμόνιση ἀτομικῶν δικαιωμάτων»*.

Κατὰ τὴν κρίσιμη περίοδο ἐξάπλωσης τοῦ κορωνοϊοῦ COVID-19, οἱ σύγχρονες δημοκρατίες καλοῦνται νὰ ἀντιμετωπίσουν τεράστιες καὶ πρωτοφανεῖς στὰ παγκόσμια χρονικὰ προκλήσεις. Καλοῦνται νὰ ἰσορροπήσουν μεταξὺ τῆς προστασίας τῆς δημόσιας ὑγείας καὶ ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τῆς ἐξασφάλισης τῆς ἀπρόσκοπτης ἄσκησης τῶν συνταγματικὰ προστατευομένων ἀτομικῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν. Ὡστόσο, οἱ ἀποφάσεις τῶν κυβερνήσεων, ἀκόμη καὶ φιλελεύθερων κρατῶν, βεβιασμένες λόγῳ τοῦ ἀπρόσμενου καὶ κατεπείγοντος χαρακτῆρα τῆς πανδημίας τοῦ κορωνοϊοῦ, συχνὰ στεροῦνται δημοκρατικοῦ ἐρείσματος. Μὲ θυρεὸ τὴν προστασίας τῆς δημόσιας ὑγείας, προβαίνουν σὲ παραβιάσεις ἀτομικῶν καὶ κοινωνικῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν, φθάνοντας σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις σὲ ἀκρότητες.

Ἡ ζητούμενη ἰσορροπία θὰ ἐπιτευχθεῖ, μόνο ἐὰν ὁ νομοθέτης λαμβάνει κάθε φορὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα καὶ κατάλληλα περιοριστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἔχουν πρόσκαιρο χαρακτῆρα καὶ νὰ μὴν ὁδηγοῦν σὲ πλήρη κατάργηση τῶν ἀντίστοιχων δικαιωμάτων, ἔστω καὶ προσωρινά. Ἀναμφίβολα, ἡ καταλληλότητα καὶ ἡγ ἀποτελεσματικότητα τῶν μέτρων πρόληψης τῆς ἐξάπλωσης τῆς πανδημίας ἀποτελεῖ ἀμιγῶς τεχνικὴ κρίση τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ὅμως ὁ νομοθέτης ὀφείλει νὰ λάβει ἐκεῖνα τὰ μέτρα ποὺ δὲν θὰ εἰσβάλλουν ἄκριτα στὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τῶν πολιτῶν καὶ δὲν θὰ ὁδηγοῦν στὴν ἀναίρεση θεμελιωδῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Τὸ βῆμα στοὺς φωτισμένους πολῖτες ποὺ ἀσκοῦν πολιτική. Ὅπως ὀρθὰ ἔχει γράψει ὁ Καθηγητὴς Φιλοσοφίας Εὐάγγελος Παπανοῦτσος, *«τὸ ἔργο τοῦ πολιτικοῦ εἶναι νὰ ἐναρμονίσει τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα μεταξύ τους μὲ τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου καὶ νὰ ἱκανοποιήσει τὶς ἀτομικὲς ἀνάγκες μὲ τὰ διατιθέμενα ἀπὸ τὸ σύνολο μέσα»*.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΛΑΣΚΑΡΙΔΗΣ
Ἐπισκ. Καθηγητὴς Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφου
LL.M. (Heidelberg), Dr.iur. (Heidelberg)
τ. μέλος Ἐθνικῆς Ἀρχῆς Ἰατρικῶς Ὑποβοηθούμενης Ἀναπαραγωγῆς